BX 890
B383
v.3

CAPILLA ALFONSINA
U.A.N.L.
FONDO EMETERIO VALVERDE Y TELLEZ

CONTROVERSIARUM

DE MEMBRIS ECCLESIÆ

LIBER TERTIUS

DE LAICIS SIVE SÆCULARIBUS

CAPUT PRIMUM.

Ordo totius Disputationis.

Disseruimus de duobus membris Ecclesiæ, id est, Clericis, et Monachis, superest ut dicamus de tertio, id est, de Laicis, sive sæcularibus, et simul de membris ab Ecclesia præcisis, id est, de hæreticis, quæ omnia ad disputationem de Magistratu politico revocari possunt.

Tota hæc Disputatio sex quæstionibus continetur. Primum enim, de ipsa politica potestate agendum est. Deinde, de officio ejus in rebus politicis. Tertio, de officio ejus in causa religionis.

De Primo sunt quæstiones duæ. Prima, An ista potestas sit res bona, et proinde Christianis licita. Secunda, An per peccatum amittatur.

De Secundo sunt duæ quæstiones. Prima, de officio Magistratus in conservanda Republica ab improbitate civium per leges, et judicia, tam civilia, quam criminalia, id est: An liceat Christianis leges condere, judicia exercere et gladio ferire noxios, qui sunt actus proprii Magistratus. Secunda, de officio Magistratus in protegenda Repub. ab hostibus externis, id est: An liceat Christianis bella gerere, et huic addemus quasi corollarium propter Lutherum: An liceat bellare contra Turcas.

De Tertio sunt aliæ duæ questiones. Prima, An ad Magistratum pertineat cura religionis; An vero permittere possit, ut quisque credat, ut voluerit. Secunda, An Magistratus debeat hæreticos ab Ecclesia judicatos et damnatos punire, tam in libris eorum, quam in facultatibus, et in personis, etiam usque ad mortem.

CAPUT II.

Proponitur prima quæstio: An politica potestas sit bona, et Christianis licita.

Est una ex præcipuis hæresibus Anabaptistarum, et Trinitariorum hujus temporis: Non licere Christianis gerere Magistratus, nec debere esse ullo modo inter Christianos prætoria, tribunalia, judicia, jus gladii etc. Ministri, qui in Transylvania, Trinitatem, et Incarnationem, et parvulorum Baptismum oppugnant, ediderunt anno 1568, Albæ Juliæ, Antitheses Christi veri et falsi; quarum septima est, Christum falsum habere in sua Ecclesia Reges, Principes, Magistratus, gladios, Christum verum nihil tale in sua Ecclesia pati posse.

Argumenta eorum hæc sunt, vel, certe esse possunt. Primum, ex Scriptura. Matth. XVII: *Reges Gentium, a quibus accipiunt tributa etc. ergo liberi sunt filii.* Et Lucæ XXII. *Reges Gentium dominantur eorum: non sic erit inter vos.* Rom. XIII: *Nemini quidquam debeatis, nisi ut invicem diligatis.* I. Corinth VII: *Pretio empti estis, nolite fieri servi hominum.* II. Corinth. VIII: *Unus Dominus.*

007041

Ephes. IV : *Unus Dominus, una fides, unum Baptisma, unus Deus* (1).

Secundum, ab exemplis ; nam plerique Principum abutuntur potentia, et non solum non prosunt, sed etiam obsunt Reipublicæ ut patet in ipso initio mundi de Cain, Genes. IV. de filiis Principum, Genes. VI. qui accipientes varias uxores, corrupti sunt omni scelere, et eorum causa postea venit diluvium. Item de Nemrod, Pharaone, Nabuchodonosor, et de Saul, Roboam, et cæteris ; nam post divisionem regni, ex Regibus Israel nullus fuit bonus.

Tertium, a fine ; nam Magistratus permissus fuit Judæis propter imperfectionem temporis, erant enim pueri Judæi, et ideo regi debebant ab alio, ut patet Galat. IV. At nos viri sumus perfecti, et unctiõ docet nos de omnibus.

Quartum, ab efficiente ; nam ista potestas non est Deo introducta, sed ab hominibus tyrannice usurpata ; Quis enim fecit Nemrod Regem ? quis Nabuchodonosor ? quis Ninum ? quis Alexandrum ? quis Julium Cæsarem ? quis alios ? Hinc laudatur ille pirata, qui respondit Alexandro : ego quia cum parvo ligno discurro, pirata dicor ; tu quia cum magna classe orbem terrarum spolias, Imperator diceris. Augustinus lib. IV. civit. cap. 4. ex Marc. Tull. lib. III. de Republica.

Quintum, ab origine. Nam Deus creavit hominem liberum, et per peccatum introducta est subjectio ; ergo cum a peccato per Christum liberati simus, etiam a subjectione esse debemus. Antecedens patet ; nam Genes. I. non dicitur : Dominamini hominibus, sed : *Dominamini piscibus maris etc.* Item mulier nunc non subjicitur viro, nisi politica subjectione, tamen hæc subjectio per peccatum introducta, est, ut patet Genes. III : *Sub viri potestate eris* (2) ; et præterea ante diluvium primus, qui condidit civitatem, et inchoavit regnum politicum, fuit Cain, ut ex Genes. IV, deduxit Augustinus lib. XV. civit. Dei cap. 1. post diluvium primus fuit Nemrod, Gen. X.

Denique id clare docent Patres. Augustinus libro XIX de civit. Dei c. 15 rationalem factum ad imaginem suam, noluit Deus nisi irrationabilibus dominari, non hominem pecori. Inde primi justi, pastores magis pecorum, quam Reges hominum constituti sunt ; ut hinc etiam insinuaret Deus, quid ordo postularet creaturarum, et quid meritum exigeret peccatorum. Gregorius libro XXI. moral. cap. 11. Omnes homines natura æquales genuit, sed variante meritorum ordine alios aliis dispensatio occulta postponit. Ipsa autem diversitas, quæ accessit ex vitio, recte est divinis judiciis ordinata, ut quia omnis homo iter vitæ non æque graditur, alter regatur ab altero ; similia habet in Pastorali, part. 2. cap. 6.

Hanc hæresim non solum Catholici omnes execrantur, ac præcipue B. Thom. in opus. 20. et omnes Philosophi, sed etiam Philippus Melanchthon in locis, cap. de civili Magistratu, et Joan. Calvinus lib. IV. Institut. cap. 20. acerrime, et fusissime oppugnant, et Lutherus ipse in visit. Saxonica, etsi ab ipsius verbis in Babyl. Captivitate, cap. de Baptismo, occasionem sumpserunt Anabaptistæ.

Nos eam quinque argumentis refellemus ; nam tot etiam sunt adversariorum fundamenta. Primo, ex Scripturis. Secundo, ex exemplis Sanctorum. Tertio, ex fine seu necessitate. Quarto, ex causa efficiente. Quinto, ex origine.

CAPUT III.

Ex Scripturis asseritur politicus Magistratus.

Quantum ad Primum, Scriptura Testamenti veteris plena est testimoniis. Exod. XXII. Judices populi a Deo ipso vocantur Dii, sicut etiam Psalm. LXXXI : *Deus stetit in Synagoga Deorum, in medio autem Deos dijudicat* (3) ; cujus vocabuli rationem explicat Josaphat, II. Paralip. XIX. ubi dicit judices, non hominum, sed Dei judicia exercere, id est, loco Dei judicare, Et similiter Deuter. I. monet Moses judices populi, ut juste judicent quia Dei judicium est ; et Christus Joan. X : *Si illos dixit Deos, ad quos sermo Dei factus est, quem Pater sanctificavit, et misit in mundum etc.* (4) Ubi Christus vult dicere : Si Principes Deus vocat Deos, quia ad illos mandatum divinum factum est, ut judicent loco suo,

(1) Matth. XVII. 24 ; Luc. XXII, 25 ; Rom, XIII, 8 ; I. Cor. VII, 23 ; II. Cor. VIII, 5 ; Eph. IV, 5. — (2) Gen. I, 28 ; III. 16. — (3) Psal. LXXXI. 1. — (4) Joan. X. 35.

cur non magis, etc. non enim quadrat quod alii dicunt, vocatos Deos eos omnes, quibus Deus locutus est. Si ergo Principes vocantur Dii, quia locum Dei tenent, non potest reprehendi munus Principum, nisi reprehendatur Dei ipsius munus.

Præterea Deuteron. XVII. describit Moses leges Regi futuro, et in lib. Judicum cap. ult. in ultimis verbis reddere volens Spiritus sanctus causam omnium malorum, quæ acciderunt illo tempore, dicit : *In diebus illis non erat Rex in Israel, sed unusquisque. quod bonum sibi videbatur, hoc faciebat* (1). In eodem libro Judicum, et in libro Regum passim habemus Deum excitasse Israeli Judices, aut Principes, per quos populum liberaret. Prov. VIII : *Per me Reges regnant* (2).

Respondent Anabaptistæ, Judæis fuisse permissos Magistratus propter imperfectionem : ac aliam rationem esse Testamenti novi.

At contra ; nam in primis Prophetæ prædixerunt omnes Reges terræ servituros Christo, et Ecclesiæ : quod non potest fieri, ni siin Ecclesia sint Reges. Psam. II : *Et nunc Reges intelligite, erudimini, qui judicatis terram, apprehendite disciplinam* (3) ; secundum Hebræum נשקו בר osculamini filium, quem in eodem Psalmo Scriptura vocat Messiam ; item Psalm. LXXI : *Adorabunt eum omnes Reges terræ, omnes Gentes servient ei* (4) Isaiæ LX. *Ambulabunt Gentes in lumine tuo, et Reges in splendore ortus tui.* Et cap. XLIX : *Erunt Reges nutricii tui, et Reginæ nutrices tuæ vultu in terra demisso adorabunt te, et pulveres pedum tuorum lingent* (5) ; quod certe impletum videmus in Constantino, Theodosio, Carolo Magno, et aliis, qui adoraverunt sepulchra Apostolorum et Martyrum, et Ecclesias ditaverunt, protexerunt.

Præterea, Christus, prædicans Evangelium regni, inter alia dixit : *Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari*, Matth XXII. et Paulus Roman. XIII. jubet, ut *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit ; non enim est potestas, nisi a Deo etc* (6). Et ibidem ter repetit, Principes sæculares, quibus tributa redduntur, esse ministros Dei. Quo loco utitur etiam Irenæus lib. IV. cap. 70. Item I. Timoth. II. jubet Apostolus nominatim orari pro Regibus. Quo loco utitur Tertullianus in Apologet. cap. 31. qũia calumniabantur Ethnici Christianos, quod Magistratibus nollent parere ; Ac certe si Evangelium non ferret Magistratum, oporteret orare pro destructione Regum et Principum. Ad Titum III : *Admone illos principibus et potestatibus subditos esse :* et I. Petri II : *Deum timete, Regem honorificate* (7).

Sed respondent, ex his testimoniis probari, oportere nos parere Regi Ethnico, non autem licere Christianis regna possidere, et Magistratus gerere. Quibus nos respondemus, Primum, non esse mirum, in Testamento novo non fieri multam mentionem magistratuum ; nam Christus non venit constituere regnum politicum, sed regnum spirituale, et cœleste ; et similiter Apostoli in hoc regno spirituali commendando, et propagando occupati fuerunt : politicum reliquerunt, ut antea erat.

Addimus præterea, Licet non expresse Scriptura novi Testamenti approbet in Ecclesia magistratum politicum, tamen evidenter colligi ex adductis testimoniis ; nam si Christianis licet subesse Regi Ethnico, cur non potius Regi Christiano ? et si licet Christiano subesse, cur non præsse ? cum subesse, videatur magis contra libertatem Evangelicam, quam præesse.

Denique, si Christianæ libertati repugnaret subjectio, vel præfectura civilis, magis repugnaret Ecclesiastica, quia Christiana libertas magis pertinet ad Christianum, ut est civis Ecclesiæ, quam ut est civis mundi : At non repugnat Christianæ libertati præfectura, vel subjectio Ecclesiastica, ut patet ex illo Matth. XXIV : *Quis putas est fidelis servus et prudens, quem constituit Dominus super familiam suam ?* Et ex illo Rom. XII : *Qui præest in sollicitudine.* Et ex illo Hebr. XIII : *Obedite præpositis vestris* (8). Neque igitur repugnat præfectura, vel subjectio politica. Atque hinc solvitur primum argumentum contra allatum.

Ad Primum ergo locum Scripturæ, superiore capite contra allatum, dicendum est, Christum eo loco de seipso tantum loqui, et rectissime probare se, quia Filius Dei summi Regis esset, non fuisse obligatum solvere tributum ulli Principi, alioqui ipse idem jussit reddi censum Cæsari, Matth. XXII. et

(1) Jud. XXI, 24. — (2) Prov. VIII, 15. — (3) Psal. II, 10. — (4) Psal. LXXI. 11. — (5) Isai LX, 3 ; XLIX, 23 ; — (6) Matth. XXII, 21 ; Rom. XIII, 1. — (7) Tit. III, 1 ; I. Petr. II. 17. — (8) Matth. XIV, 45 ; Rom. XII, 8 ; Hebr. XIII, 17.

Apostolus Rom. XIII. *Cui tributum*, inquit, *tributum etc.* quamvis autem Christus de se proprie dixerit : *Ergo liberi sunt filii*, recte tamen ex hoc loco colligitur, Ecclesiasticos debere esse liberos a tributis, quia filius Regis ita liber est, ut propter eum etiam familia ejus libera sit, ut supra diximus in libro de Clericis cap. 25.

Ad Secundum, eo loco Christus instituit Ecclesiasticum Magistratum, et eum distinguit a politico, et a politico corrupto, cui pompæ, superbia, fastus, annexa esse solent, qualem etiam politicum Magistratum, si intelligamus prohibitum esse Christianis, nihil absurdi dicemus, ibi enim non reprehenditur regnum, sed modus regnandi.

Ad Tertium, non vult Paulus dicere, non sinatis vos obligari ulla lege, sed solvite mature omnia debita; præcedit enim : *Reddite omnibus debita, cui tributum etc.* Et quia solius amoris debitum numquam ita reddi potest, quin semper teneamur amare, ideo ait : *Nemini quidquam debeatis, nisi ut invicem diligatis* (1).

Ad Quartum dico, fieri servum hominis eo loco significare servire homini propter hominem tantum, nam alioqui ibidem Paulus hortatur servos, ut etiam si possint fieri liberi, tamen magis eligant servitutem : et Galat. V : *Servite*, inquit, *invicem* (2).

Ad Ultimum dico, ibi nomen Domini proprie accipi, quomodo non convenit nisi Deo; nec propterea tolluntur Reges, et Principes, qui non proprie domini sunt, sed ministri Dei, qui unus verus est Dominus, nullus enim est titulus major. Nam verus Dominus duas habet conditiones, quæ nulli creaturæ conveniunt. Una est, ut possit pro libito uti re, cujus est Dominus, et eam augere, minuere, mutare, annihilare etc. Altera, ut nulli serviat, id est, nulla re indigeat, sed seipso sufficiat ad omnia; ut recte notat Augustinus lib. de Genes. VIII. cap. 11. et deducit ex Psam. XV : *Dixi Domino, Deus meus es tu, quia bonorum meorum non eges* (3); nam in Hebræo est, dixi Domino, Dominus meus אדוני et hinc est quod LXX. interpretes ubique nomem proprium Dei יהוה reddiderunt per κύριος, et Hieronymus per Dominum : hinc etiam Augustus, ut Tertullianus refert in Apologet. cap. 34. numquam se Dominum appellari passus est, quod intelligeret hunc titulum soli Deo convenire, et e contrario reprehenditur a Suetonio incredibilis arrogantiæ Domitianus, quod in Amphitheatro sibi acclamari libenter audiret : « *Domino, et Dominæ feliciter* : » et quod juberet de se scribi : « *Dominus, et Deus noster, sic fieri jubet.* »

CAPUT IV.

Idem asseritur exemplis Sanctorum.

Secunda ratio sumitur ab exemplis ; nam si res mala esset principatus, numquam viri sancti eum gessissent ; at habemus in Scriptura plurima exempla sanctorum Principum, ut Melchisedech Regis Salem, Josephi Patriarchæ, qui toti Ægypto utilissime prætuit, Moysis, Josue, omnium fere Judicum, Davidis, Salomonis, Ezechiæ, Josaphat, Josiæ, Danielis, Mardochæi, Nehemiæ, Machabæorum, et aliorum.

In Testamento novo videmus Joan. IV. Regulum credidisse in Christum, nec tamen jussum renuntiare principatui ; et similiter Actor. XIII. Proconsulem conversum a Paulo, non propterea, deposuisse magistratum. Videmus deinde a S. Fabiano Papa, et Martyre, et a tota Ecclesia admissum fuisse Philippum Imperatorem, nec illi imperatum, ut deponeret imperium, ut ex historia Eusebii lib. VI. cap. 25. colligitur.

Quod autem non sit in Testamento novo major copia exemplorum, ratio est, quia Deus voluit Ecclesiam suam inchoare ab hominibus pauperibus, et vilibus ut dicitur I. Cor. I, ne putaretur augmentum Ecclesiæ opus humanum, si favore Principum crevisset : imo e contrario voluit Deus primis 300 annis, ut Ecclesia totis viribus oppugnaretur ab Imperatoribus totius mundi, ut inde ostenderet, opus suum esse Ecclesiam, et plus posse illam patiendo, quam possent illi cruciando.

Unde Augustinus in epist. 50. dicit Deum voluisse primo tempore impleri illam partem Psalmi II : *Astiterunt Reges terræ etc.* Deinde sequenti tempore illam aliam : *Et nunc Reges intelligite :* (4) sicut revera impletum videmus in Constantino, et successoribus ejus;

(1) Rom. XIII. 7 et 8. — (2) Gal. V. 13. — (3) Psal. XV, 1. — (4) Psal. II. 2 et 10.

siquidem videmus Constantinum divinitus edoctum, et vocatum a Deo singulari miraculo, ut Eusebius refert lib. I. de vita Constantini. At si res mala esset principatus, quare Christus ipse Constantinum ad Ecclesiam vocasset? Ubi nota obiter dissonantiam circa hanc historiam ; nam in historia Ecclesiastica Eusebii a Ruffino versa lib. IX. cap. 9. habetur Constantinum per soporem vidisse signum crucis in cœlo, et deinde Angelos ei dixisse : *In hoc vince ;* At lib. I. de vita Constantini Eusebius refert, in itinere eum corporeis oculis vidisse supra solem signum crucis cum illis litteris : *In hoc vince ;* et idem signum a toto exercitu conspectum, et noctu postea ei apparuisse Christum, qui mysterium explicuerit, atque hæc omnia se ab ipso Constantino coram audivisse. Itaque verisimile est quod in historia habetur a Ruffino additum fuisse. Alia plurima exempla addi possent Joviani, Gratiani, Theodosii junioris et senioris, Caroli Magni, Ludovici Pii, Othonis I. S. Henrici Imperatoris, S. Ludovici Regis Francorum, aliorumque multorum, qui vel in Britannia, vel in Hungaria, vel in Bohemia, vel in aliis regionibus sanctissime regnaverunt. Ad argumentum in contrarium dico Primo, falsum esse Principes ut plurimum esse malos ; hic enim non agimus de regno particulari, sed de politico principatu in genere, qualis Princeps fuit Abraham, et alii ; sicut ergo fuerunt mali Principes, Cain, Nemrod, Ninus, Pharao, Saul, Hieroboam, et alii Reges Israel ; ita e contrario fuerunt boni Principes, Adam, Noe, Abraham, Isaac, Jacob, Joseph, Moyses, Josue, omnes fere Judices, et plurimi Reges Juda.

Secundo dico, exempla malorum Principum non probare malum esse principatum, sæpe enim mali abutuntur rebus bonis, at exempla bonorum recte probant, principatum esse bonum, quia homines boni non utuntur rebus malis. Præterea, etiam Principes mali plus prosunt sæpe, quam obsint, ut patet de Saule, Salomone, et aliis. Denique utilius est Reipub. malum Principem habere, quam nullum, ubi enim nullus est non potest diu consistere Respublica, dicente Salomone Proverb. XI : *Ubi non est gubernator, corruet populus* (1); et ubi est, licet malus, conservatur unitas populi. Vide Beatum Thomam in opusc. 20. cap. 6. lib. I.

(1) Prov. XI, 14.

Tertio dico, quod in Regibus Israel nullus fuerit bonus, ad insignem Dei providentiam pertinere : Deus enim id permittere voluit, quia rebellio illa Israelitarum a tribu Juda, significabat schismata Hæreticorum ab Ecclesia, ut Eucherius, docet in fine lib. III. super libro Regum : sicut enim inter Catholicos sunt boni, et mali ; at inter Hæreticos nullus potest esse bonus, ita quoque inter Reges Juda multi fuerunt boni, multi etiam mali. Ex Regibus Israel nullus omnino inventus est bonus.

CAPUT V.

Idem asseritur ex fine principatus.

Tertia ratio ducitur a fine. Principatus politicus adeo naturalis, et necessarius est humano generi, ut tolli non possit quin natura ipsa destruatur. Hominis enim natura est, ut sit animal sociabile ; nam bruta quidem sunt a natura ita instructa, ut possint sibi singula sufficere, homo autem tam multis rebus indiget, ut solus vivere nullo modo possit. Nam bruta nascuntur vestita, et armata, et æstimativam habent ita determinatam ad omnia, quæ sibi conveniunt, ut naturaliter sine ullo doctore statim noverint nidos ædificare, alimenta quærere, et medicinam etiam sibiipsis facere ; at homo nascitur sine vestibus, sine domo, sine alimentis, omnium rerum egenus ; et quamquam habet manus, et rationem, quibus omnia instrumenta parare potest, tamen singulæ longum tempus requirunt, et adeo longum, ut sit impossibile sibi unum hominem sufficere ad omnia ; præsertim cum nascamur rudes, et artes magis doctrina, quam experientia discantur ; ergo necesse est, ut simul vivamus, et unus alium juvet.

Præterea, etiamsi quisque sufficeret sibi ad vivendum, tamen numquam sufficeret ad protegendum se ab impetu ferarum, et latronum, sed ad hoc necesse est convenire, et collatis viribus resistere ; et licet sufficeret sibi etiam contra hostes, tamen semper maneret rudis, et expers sapientiæ, et justitiæ, multarumque aliarum virtutum, cum ta-

men ad hoc nati simus, ut mentem et voluntatem præcipue exerceamus. Nam scientiæ, et artes longo tempore, et a multis inventæ sunt, et sine doctore percipi non possunt : justitia autem non nisi in societate exerceri potest, cum sit virtus constituens æquitatem inter plures.

Denique, donum loquendi, et audiendi, id est, percipiendi distincte verba, quorsum homini collatum est, si debeat solitarius vivere? Itaque recte Aristoteles lib. I. politicorum, cap. 2. dicit, hominem natura civile esse animal, magis quam sint apes, et grues, et quæcumque animalia, et si quis solitarius vivat aut esse bestiam, aut Deum, id est, aut minus, aut majus homine, neque id est contra Eremitas nostros. Nam qui penitus solitarii vixerunt, ut Paulus primus Eremita, Maria Magdalena, Maria Ægyptiaca, et si qui sunt alii, dici possunt aliquid amplius homine habuisse, non natura, sed gratia; nam non sine miraculo alebantur a Deo, ut notum est; Cæteri autem etsi in solitudine degerent, tamen frequentes simul conveniebant, et Abbatibus suis subjecti erant, ut in disputatione de Monachis demonstravimus.

Jam vero, si natura humana socialem vitam requirit, certe requirit etiam regimen, et rectorem; nam impossibile est multitudinem diu consistere, nisi sit, qui eam contineat, et cui sit curæ bonum commune : sicut in unoquoque nostrum nisi esset anima quæ contineret et conjungeret partes, et potentias, et elementa contraria, ex quibus constamus, statim omnia solverentur. Unde Proverb. XI: *Ubi non est gubernator populus corruet* (1). Deinde societas est multitudo ordinata, non enim dicitur societas multitudo confusa, et dispersa; ordo autem quid aliud est, quam series quædam inferiorum et superiorum? Necessario igitur rectores habendi sunt, si societas futura est.

Ex hac ratione solvitur tertium argumentum Anabaptistarum; falsum enim assumunt, cum dicunt, regimen politicum permissum Judæis ob imperfectionem eorum, nobis autem non convenire, quia unctio docet nos de omnibus : nam unctio hoc in primis docet esse necessarium, habere rectorem; nec sufficit scire omnia, sed oportet etiam multa facere, et parare, quæ non possumus sine aliorum auxilio.

Et præterea hinc deducitur falsum esse, quod M. T. dicit in primo de inventione, fuisse olim tempus, quo homines vagarentur more bestiarum, deinde a sapiente quodam et eloquente homine vi eloquentiæ persuasos convenire, et simul vivere. Quod idem etiam hoc tempore dicere solent quicumque eloquentiam laudandam suscipiunt. At revera numquam fuit, nec esse potuit, tale tempus. Nam Adam sapientissimus fuit, et sine dubio non permisit homines vagari more bestiarum, et Cain filius ejus ædificavit etiam civitatem materialem : ante Cain, et Adam nulli fuerunt. Sed non mirum Ciceronem et alios Ethnicos talia dicere; nam Ethnici quia putabant mundum fuisse ab æterno, et tamen videbant omnes artes esse novas, et non exstare memoriam nisi paucorum annorum, inde suspicati sunt, longissimo tempore homines vixisse more ferarum, et solum exstare memoriam rerum gestarum ab eo tempore, quo cœperunt homines simul degere. Sed Christiani, qui ex testimonio Dei didicerunt, mundum creatum fuisse ante annos nondum sexies millenos, et primos homines urbes continuo habere cœpisse, mirum profecto est, cur dicere audeant, longissimo tempore homines sine rectore, et sine civitatibus more ferrarum vixisse.

CAPUT VI.

Idem asseritur ratione ducta ab efficiente.

Quarta ratio ab efficiente sumitur; nam certum est politicam potestatem a Deo esse, a quo non nisi res bonæ, et licitæ procedunt. Id quod probat Augustinus in toto fere IV et V. libro de civit. Dei; Nam sapientia Dei clamat Proverb. VIII: *Per me Reges regnant.* Et infra : *Per me Principes imperant.* Et Daniel II : *Deus cæli, regnum et imperium dedit tibi etc.* Et Daniel IV : *Cum bestiis, ferisque erit habitatio tua, fœnum, ut bos, comedes, et rore cæli infunderis, septem quoque tempora mutabuntur super te, donec scias quod dominetur excelsus super regnum hominum, et cuicumque voluerit, det illud* (2).

Sed hic observanda sunt aliqua. Primo, politicam potestatem in universum considera-

(1) Prov. XI, 14. — (2) Prov. VIII. 15 et 16; Dan. II, 37; IV, 22.

ratam, non descendendo in particulari ad Monarchiam, Aristocratiam, vel Democratiam, immediate esse a solo Deo : nam consequitur necessario naturam hominis, proinde esse ab illo, qui fecit naturam hominis. Præterea hæc potestas est de jure naturæ, non enim pendet ex consensu hominum : nam velint, nolint, debent regi ab aliquo, nisi velint perire humanum genus, quod est contra naturæ inclinationem. At jus naturæ est jus divinum, jure igitur divino introducta est gubernatio; et hoc videtur proprie velle Apostolus, cum dicit Roman. XIII: *Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit* (1).

Secundo nota, hanc potestatem immediate esse tamquam in subjecto, in tota multitudine : nam hæc potestas est de jure divino. At jus divinum nulli homini particulari dedit hanc potestatem : ergo dedit multitudini. Præterea sublato jure positivo, non est major ratio cur ex multis æqualibus unus potius, quam alius dominetur. Igitur potestas totius est multitudinis. Denique humana societas debet esse perfecta Respublica : ergo debet habere potestatem seipsam conservandi, et proinde puniendi perturbatores pacis etc.

Tertio nota, hanc potestatem transferri a multitudine in unum vel plures eodem jure naturæ : nam Respublica non potest per seipsam exercere hanc potestatem : ergo tenetur eam transferre in aliquem unum, vel aliquos paucos; et hoc modo potestas principum in genere considerata, est etiam de jure naturæ et divino, nec posset genus humanum, etiamsi totum simul conveniret, contrarium statuere, nimirum, ut nulli essent principes vel rectores.

Quarto nota, in particulari singulas species regiminis esse de jure gentium, non de jure naturæ, nam pendet a consensu multitudinis, constituere super se regem vel consules, vel alios magistratus, ut patet; et si causa legitima adsit, potest multitudo mutare regnum in Aristocratiam aut Democratiam, et e contrario ut Romæ factum legimus.

Quinto nota, ex dictis sequi, hanc potestatem in particulari esse quidem a Deo, sed mediante consilio, et electione humana, ut alia omnia, quæ ad jus gentium pertinent. Jus enim gentium est quasi conclusio deducta ex jure naturæ per humanum discursum. Ex quo colliguntur duæ differentiæ inter potestatem politicam, et Ecclesiasticam; una ex parte subjecti, nam politica est in multitudine, Ecclesiastica in uno homine tamquam in subjecto immediate; altera ex parte efficientis, quod politica universa considerata est de jure divino, in particulari considerata est de jure gentium; Ecclesiastica omnibus modis est de jure divino, et immediate a Deo.

Ex his ad argumentum quartum Anabaptistarum respondeo, Primo : Argumentum solum probare de regno in particulari, non de ipso principatu in universum, nos autem hoc loco principatum in universum, non certam aliquam ejus formam constituere volumus. Adde secundo, sæpissime regna esse justa et injusta; a Deo, et non a Deo; nam ex parte ipsorum occupantium et invadentium, regna sunt latrocinia, et injusta, et proinde non a Deo; tamen ex parte divinæ providentiæ, quæ utitur mala intentione hominum, et illam ordinat vel ad peccata punienda, vel remuneranda bona opera, vel ad alios bonos fines, regna illa sunt justa, et legitima. Deus enim interdum admirabili ratione providentiæ suæ, ita quibusdam regna adimit, quibusdam largitur, ut et qui regno cadit, justissime cadat, nec tamen juste possideat, qui regnum invadit, daturus etiam ipse suo tempore illius invasionis justissimas pœnas. Ac longe alia ratione Deus filiis Israel Palestinam tradidit possidendam, quam illam eamdem vel Salmanasar, vel Nabuchodonosor postea tradiderit. Siquidem filii Israel, duce Josue, laudabili obedientia cum Palæstinis pugnabant, illisque ad internecionem deletis, terras eorum sibi vendicabant. Salmanasar vero, et Nabuchodonosor, detestabili sacrilegio, Dei populum captivum ducebant; neque enim imperio Dei, sed pravæ suæ cupiditati obsequi volebant, tametsi Deus ipsis et etiam ignorantibus utebatur ad id quod justissime fieri volebat.

Explicant hanc rem accurate S. Augustin. lib. de gratia, et libero arbit. cap. 20 et 21, et Hugo Victorinus lib. I. de Sacramentis, par. I. cap. 29, nec desunt scripturarum testimonia. Nam Isaiæ X. sic legimus : *Assur virgo furoris mei, et baculus ipse est, in manu eorum indignatio mea. Ad gentem fallacem mittam eum, et contra populum furoris mei mandabo illi, ut auferat spolia, et diripiat prædam,*

(1) Rom. XIII. 2.

et ponam illum in conculcationem, quasi lutum plateærum; ipse autem non sic arbitratur, et cor ejus non ita existimabit etc. (1) Ubi loquitur de Salmanasar, et Sennacherib, qui animo iniquo occupaverunt regiones Israel; tamen Deus illis nescientibus usus est eorum opera ad puniendum Israelitas.

Sic Isaiæ XLV : *Hæc dicit Dominus Christo meo Cyro, cujus apprehendi dexteram, ut subjiciam ante faciem ejus gentes, et dorsa regum vertam. Ego ante te ibo, gloriosos terræ humiliabo etc. propter servum meum Jacob, et Israel electum meum; et vocavi te nomine tuo, assimilavi te, et non cognovisti me* (2). Ex quo loco apparet Cyrum acquisivisse sibi Monarchiam ex cupiditate dominandi, et non propter Dei obsequium : et tamen Deum illi affuisse, et Monarchiam, quam quærebat, illi dedisse, ut ipse liberaret populum Israel de Babylonica captivitate.

Hierem. XXVII : *Ego dedi omnes terras istas in manu Nabuchodonosor Regis Babylonis servi mei; Insuper et bestias agri dedi ei, ut serviant illi, et servient ei omnes gentes, et filio ejus, et filio filii ejus, donec veniat tempus terræ ejus, et ipsius, et servient ei gentes multæ, et reges magni. Gens autem, et regnum, quod non servierit Nabuchodonosor regi Babylonis, et quicumque non curvaverit collum suum sub jugo regis Babylonis, in gladio et in fame et in peste visitabo super gentem illam, ait Dominus omnipotens* (3). Et tamen quis dubitat, quin Nabuchodonosor mala intentione subjecerit sibi tot regna?

Ezechiel quoque ait, cap. XXIX : *Nabuchodonosor Rex Babylonis servire fecit exercitum suum servitute magna adversus Tyrum, et merces non est reddita ei de Tyro pro servitute, qua servivit mihi adversus eam.* Et infra : *Dedi ei terram Ægypti pro eo quod laboraverit mihi, ait Dominus Deus* (4).

Sic Romani non propter Deum, sed cupidate gloriæ quærebant Monarchiam, ut B. August. ostendit prolixe libr. V. civit. Dei cap. 12. et tamen Deus Monarchiam eis donavit, tum, ut mercedem redderet bonis eorum operibus moralibus, ut idem Augustin. docet lib. V. cap. 15. civit. Dei, tum etiam, ut per unionem omnium Gentium sub uno principatu pararetur via Evangelicæ prædicationi, ut B. Leo dicit serm. I. de SS. Petro et Paulo.

Adde tamen, quod etiamsi initio, qui regna constituerunt, fuerint invasores, ut plurimum; tamen successu temporis fiunt vel ipsi, vel successores eorum legitimi Principes, quia populi paulatim consentiunt. Hoc modo regnum Francorum nunc omnium consensu legitimum est, licet initio Franci injuste Gallias occupaverint. Atque idem dici potest de regno Hispanico, quod ab invasione Gothorum cœpit; et de regno Anglorum, quod cæpit ab injusta occupatione Anglosaxonum; et de ipso Imperio Romano, quod a Julio Cæsare patriæ oppressore constitutum est; quod tamen postea adeo legitimum esse cœpit, ut Dominus dixerit Matth. XXII : *Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari etc.* (5).

CAPUT VII.

Idem asseritur ex antiquitate.

Quinta ratio sumitur ab origine; Nam etsi subjectio servilis cœpit post peccatum Adæ, tamen politicus principatus fuisset etiam in statu innocentiæ; et probatur primo, quia etiam tunc homo fuisset naturaliter animal civile, et sociale, ac proinde rectore opus habuisset.

Secundo, ex ipsa creatione; Nam ideo Deus fecit mulierem ex viro, et non creavit simul multos viros, sed unum tantum, ex quo omnes alii nascerentur; ut indicaret ordinem et præfecturam, quam inter homines esse volebat, ut Chrysostom. observat homil. 34. in. I. ad Corinth.

Tertio, quia in illo statu fuisset disparitas sexuum, statuum, ingeniorum, sapientiæ et probitatis : ergo et præfectura ac subjectio; nam in humana societate debuit esse ordo. Rectus autem ordo postulat, ut inferiore a superiore regatur, fœmina a viro, junior a seniore, minus sapiens a sapentiore, et minus bonus a meliore : quod autem hæ diversitates tunc etiam locum habuissent, sic ostendi potest.

In illo statu fuisset generatio, ut patet Genes. I. *Crescite, et multiplicamini* (6) : ergo et

(1) Isai X, 5 et seq. — (2) Isai XLV, 1 et seq. — (3) Jerem. XXVII, 6 et seq. — (4) Ezech. XXIX, 18. — (5) Matth. XXII, 21. — (6) Gen. I, 28.

sexus disparitas, quæ necessario præcedit generationem, et disparitas ætatum, quæ necessario sequitur generationem, et disparitas sapientiæ et probitatis, quæ sequitur ætatum disparitatem; non enim fuissent nati homines perfecti in illo statu, sed debuissent paulatim discere, et proficere. Fuissent quidem omnes nati in gratia Dei, et cum majori cognitione, quam nunc, ut Augustinus docet lib. I. de Baptismo parvulorum, c. 38. at sine dubio non fuissent tam perfecti, quam adulti : et inter ipsos adultos poterant per liberum arbitrium alii magis, alii minus applicari ad discendum.

Denique ingeniorum varietas oritur ex varietate corporum; fuissent autem tunc corpora varia magnitudine, forma, robore, et similibus, ut patet, quia illa corpora non erant exempta a legibus naturæ, et egebant cibo, aeris inspiratione, cœlorum influxibus : fuisset igitur etiam tunc ingeniorum diversitas. Vide B.Thomam I. par. quæst. XCVI et CV.

Quarto, inter Angelos est præfectura, et subjectio, cur ergo inter homines non fuisset in statu innocentiæ? Certe Beelzebub dicitur princeps Dæmoniorum, Matth. XII : qui sane principatum non acquisivit peccando, sed retinuit, quem ante habebat in eos Angelos, qui eum secuti sunt. Et Apocalyps. cap. XII. dicitur : *Michael, et Angeli ejus* (1). Denique Dionysius cap. 9. cœlestis Hierarchiæ, dicit primam Hierarchiam Angelorum præesse, et imperare secundæ, et secundam tertiæ. Et. B. Gregor. homil. 34. in Evangel. dicit, nomina Principatuum et Dominationum in Angelis, aperte significare, quod alii aliis præsint.

Ex his ad argumentum quintum respondetur, non pugnare libertatem, in qua creati sumus, cum politica subjectione, sed solum cum despotica, id est, cum vera et propria servitute. Differt autem politica subjectio a servili, quod subjectus serviliter est, et operatur propter alium; subjectus politice, est, et operatur propter se; servus regitur non in sui, sed in domini sui commodum; civis regitur in commodum suum, non in commodum magistratus; sicut e contrario Princeps politicus, dum regit populum, non suam, sed populi utilitatem quærit, Tyrannus autem, et Dominus, non populi, sed suam quærit, ut Aristot. docet, lib. VIII. de morib. cap. 10. Itaque revera si ulla est servitus in politico principatu, magis proprie servus dici debet qui præest, quam qui subjectus est, ut docet Augustinus lib. XIX. civitat. cap. 14. et hoc ad litteram significat illud Domini, Matth. XX : *Qui voluerit inter vos primus fieri, erit omnium servus* (2); quomodo Episcopi servos se plebium suarum, et summus Pontifex servum servorum Dei se nominat.

Ad primum locum ex cap. I. Genes. dico, ibi agi de principatu despotico; sic enim dominari debuit homo piscibus maris, et volatilibus cœli, aliisque animantibus.

Ad secundum dico, mulierem tam ante peccatum, quam post, sociam et subjectam esse viro, sociam in generatione, subjectam in gubernatione. Illud autem : *Sub viri potestate eris* (3), non significat quamcumque subjectionem, sed involuntariam, et cum tristitia ac timore, qualem ut plurimum experiuntur mulieres conjugatæ; ita docet B. Augustinus lib. XI. Genes, cap. 37 : « Neque enim, inquit, et ante peccatum aliter factam fuisse, decet credere, mulierem, nisi ut vir ei dominaretur, et ad eum ipsa serviendo converteretur, sed recte accipi potest hanc servitutem significatam, quæ cujusdam conditionis est potius, quam electionis. »

Ad tertium fateor, Cain primum ædificasse materialem civitatem, sed non propterea sequitur ibi cœpisse politicum regimen; nam etiam sine civitate materiali potest esse Respublica et Principatus; neque negari potest, quin Adamo subjecti fuerint filii et nepotes ejus.

Ad quartum dico, Augustinum loqui de servitute proprie dicta, ut ex toto illo capite patet; ubi inter alia sic ait : « Conditio servitutis jure intelligitur imposita peccatori etc. » Neque obstat quod Augustinus ibidem dicit, quod primi justi, pastores, magis pecorum, quam Reges hominum constituti sunt, ut hinc etiam insinuaret Deus, quid postularet ordo creaturarum, et quid exigat meritum peccatorum; nam hoc loco respicit ad abusum nominis regii, quod interdum accipiatur pro despotico principatu; nam ut idem Augustinus ait lib. V. de civit. Dei cap. 12, Rex dicitur a regendo, et consulendo, non a regnando atque dominando; et hoc modo Abraham, Isaac, et Jacob Reges dici potuissent : tamen quia fastus humanus

(1) Apoc. XII, 7. — (2) Matth. XX, 27. — (3) Gen. III, 16.

UNIVERSIDAD DE NUEVO LEON
Biblioteca Universitaria y Tellez

Regem dici putat a regnando et dominando, unde est illud Domini, Luc. XXII : *Reges Gentium dominantur eorum* (1), ideo primi justi, pastores pecorum potius, quam Reges hominum dicti sunt.

Ad quintum dico, Gregorium non loqui de principatu politico simpliciter, sed adjuncto metu, et tristitia, et timore etc. quæ per peccatum invecta sunt; et cum ait, omnes homines natura esse æquales, et per peccatum fieri inæquales, et ideo unum ab altero regi debere, non intelligit homines natura esse æquales sapientia vel gratia, sed æquales in essentia et specie humana; ex qua æqualitate recte colligitur, non debere unum alteri dominari, quomodo homo dominatur bestiis, sed solum debere unum ab altero regi politice. Unde ibidem subdit : « Nam contra naturam superbire, est ab æqualibus velle timeri; » Quia vero peccatores per peccatum similes fiunt bestiis, et degenerant ab ea naturæ integritate, in qua creati fuerant; ideo ibidem Gregorius dicit recte post peccatum unum alteri dominari cœpisse; cum terrore minando et puniendo, quod in statu innocentiæ non fuisset.

CAPUT VIII.

Principatum sive dominium in impiis esse posse.

Quod secundo loco proposuimus, videlicet principatum in impiis esse posse, facile probare poterimus. Ac primum occurrit error Armacani, qui lib. X. quæstionum Armenicarum, cap. 4. docet, titulum præcipuum dominiorum esse gratiam Dei, sive justitiam et charitatem : alios autem titulos omnes in hoc fundari, et qui justitia et gratia Dei carent, nullum habere verum dominium. Eumdem errorem eodem tempore docuit Joannes Wiclef, quem refellit optime Thomas Waldensis lib. II. doctrinalis fidei, cap. 81. et seq. usque in finem libri, et postmodum errorem eumdem asseruit Joannes Huss, ut patet ex Concilio Constantiensi, sess. XV.

Argumenta eorum erant tria. Primum ex Scriptura Oseæ VIII : *Ipsi regnaverunt, et non ex me, Principes exstiterunt, et non cognovi, argentum suum et aurum suum fecerunt sibi idola, ut interirent* (2). Ubi Dominus improbat dominia improborum Regum, et dicit, se non dedisse ea illis, et causam reddit, quia idola sibi fecerunt. Secundum argumentum ex illo Eccles. X : *Regnum a Gente in Gentem transfertur propter injustitias* (3). Argumentum tertium, ex ratione, quia non est Dominium, nisi a Deo, Deus autem nullo modo conferret dominia improbis, tum quia hostes ejus sunt; tum etiam, quia videretur approbare abusum; abutuntur enim omnes impii sua potestate.

Hic error facile refellitur. Primo, Scripturis Sapient. VI : *A Domino data est potestas vobis, et cum essetis ministri regni illius, non recte judicastis etc.* Isaiæ XLV : *Hæc dicit Dominus Christo meo Cyro etc.* Hieremiæ XXVII : *Ego dedi*, inquit Dominus, *omnes terras istas in manu Nabuchodonosor Regis Babylonis etc.* Et Daniel. II : *Tues Rex Regum, et Deus cœli dedit regnum tibi etc* (4). Et Roman. XIII, et I. Pet. II, Apostoli Petrus et Paulus docent, Regum potestatem esse a Deo, et illis obediendum, cum tamen nulli tunc essent Reges, nisi infideles.

Secundo, ex Concilio Constantiensi, sess. VIII. et XV. ubi hunc errorem Ecclesia damnavit.

Tertio, ex Augustino, qui lib. V. de civit. Dei, cap. 21 : « Quæ cum ita sint, inquit, non tribuamus dandi regni atque imperii potestatem, nisi Deo vero, qui dat felicitatem in regno cœlorum solis piis, regnum vero terrenum et piis et impiis, sicut ei placet, cui nihil injuste placet. » Et infra : « Qui dedit, inquit, Mario, ipse et Cæsari, qui Augusto, ipse et Neroni, qui Vespasiano vel patri, vel filio, suavissimis Imperatoribus, ipse et Domitiano crudelissimo, et ne per singulos ire necesse sit, qui Constantino Christiano, ipse et Apostatæ Juliano. »

Quarto, ratione : Nam dominii fundamentum non est gratia, sed natura : homo enim quia factus est ad imaginem Dei, proinde mente ac ratione præditus est, ideo dominatur rebus inferioribus, ut ex I. cap. Genes. deduci potest : at natura in infidelibus manet, licet gratia careant, igitur et dominia vera habere possunt. Ad hæc, cum gratia et

(1) Luc. XXII, 25. — (2) Oseæ VIII, 4. — (3) Eccl. X, 8. — (4) Sap. VI. 4; Isai, XLV, 1; Jerem. XXVII, 6; Dan. II, 37.

justitia sit occultissima, et nemo sciat de se, vel de alio, an sit vere justus, si gratia esset titulus dominiorum, sequeretur, nullum dominium esse certum. Ex quo nasceretur incredibilis confusio et perturbatio inter homines. Neque argumenta eorum aliquid concludunt.

Ad primum dico, illis verbis non improbari a Deo Reges malos, sed improbari, quod Judæi voluerint habere Regem, cum Deus esset Rex eorum; nam, ut exponit B. Hieronymus, in hoc cap. VIII. explicat Osee causas, propter quas populus Israel tradendus erat in captivitatem, et unam dicit esse, quia voluerunt habere Regem; alteram, quod fecerunt sibi idola. Quod autem valde peccaverint, volentes Regem habere, perspicuum est ex lib. I. Reg. cap. XII. ubi post electum Saulem in Regem, Samuel sic ait ad populum : *State et videte rem istam grandem, quam facturus est Dominus in conspectu vestro. Numquid non messis tritici est hodie? Invocabo Dominum, et dabit voces et pluvias; et scietis, et videbitis, quia grande malum feceritis vobis in conspectu Domini, petentes super vos Regem* (1).

Ad secundum dico, transferri regna de Gente in Gentem propter injustitiam, quia Deus propter peccata Regum sæpe donat victoriam hostibus eorum, sed non propterea eo ipso, quod peccant, jus regni amiserunt.

Ad tertium dico, Dei benignitatem decere, ut etiam hostibus suis benefaciat, ut legimus in Evangelio Matth. V : *Solem suum oriri facit super bonos et malos, et pluit super justos et injustos* (2). Neque propterea approbat abusum. Non enim donat regna impiis, ut eis abutantur, sed vel ut beneficentia ejus invitati convertantur a peccatis suis, ut B. Hieronymus exposuit in illud Isai. XLV : *Hæc dicit Dominus Christo meo Cyro : Ego ante te ibo, et gloriosos terræ humiliabo, portas æreas conteram, et vectes ferreos confringam, et dabo tibi thesauros absconditos, et arcana secretorum, ut scias, quia ego Dominus etc.* (3) vel ut remuneret quædam benefacta eorum ut B. Augustinus docet lib. V. de civit. Dei, cap. 15. vel denique, qui interdum hoc merentur peccata populorum, ut idem August. docet lib. V. de civit. Dei, cap. 19. ex illo Job. XXXIV : *Qui regnare facit hominem hypocritam propter peccata populi* (4). Idem tamen Augustin. lib. XIX. de civit. Dei, cap. 21. dicit, apud infideles non posse esse justitiam, nec jura, nec verum populum, aut Rempubl. etc. sed vocat veram justitiam, et vera jura, quæ ducunt ad vitam æternam. Vide lib. V. in Julian. cap. 3.

CAPUT IX.

Proponitur quæstio de potestate magistratus.

Sequitur tertia quæstio : Liceatne Christiano magistratui leges condere, judicia exercere, et punire improbos. Sunt autem duo errores refellendi. Primus est Waldensium et Anabaptistarum, qui hæc omnia negant. Argumenta vero eorum sunt, quod legum obligatio tollat Christianam libertatem; judicia autem prohibeantur, Matth. V : *Si quis voluerit tecum judicio contendere, et tunicam tuam tollere, da ei et pallium.* Et I. Corinth. VI : *Delictum est in vobis, quod judicia habetis inter vos; cur non magis fraudem patimini? Quare non magis injuriam accipitis?* Denique punire gladio interdictum videtur Christianis, Matth. V. *Dictum est antiquis, oculum pro oculo, dentem pro dente, ego autem dico vobis non resistere malo*; constat autem in lege veteri non fuisse permissum, nisi magistratui, pœnam talionis inferre : ergo hoc ipsum Christus prohibet, qui etiam Matth. XXVI. ait : *Omnes qui acceperint gladium, gladio peribunt* (5).

Secundus error Calvini est, qui etsi lib. IV. Institut. cap. 20. probat contra Anabaptistas, in Ecclesia debere esse leges civiles, judicia et gladium, tamen lib. IV. Institut. cap. 10. §. 5. asserit leges civiles non obligare in conscientia : quod ante illum docuerat Joannes Gerson de vita spirituali lect. 4. et Almain de potestate Ecclesiastica quæst. I. cap. 10. Rationes hæ sunt.

Prima, quia potestas politica est temporalis : ergo nihil ei cum conscientia. Secunda, quia finis legum civilium est pax externa. Tertia, quia Princeps non judicat de internis. Quarta, quia Princeps non potest inferre

(1) I. Reg. XII, 16 et 17. — (2) Matth. V, 45. — (3) Isai XLV, 1. — (4) Tob. XXXIV, 30. — (5) Matth. V, 40; I. Cor. VI, 7; Matth. V, 38; Id. XXVI, 52.

pœnam spiritualem : ergo nec ad illam obligare. Quinta, quia Princeps non potest absolvere, ergo nec ligare. Sexta, quia bis puniretur idem peccatum, semel hic, semel in alio sæculo. Septima, quia Princeps ut plurimum non intendit obligare ad culpam. Octava, quia potius debemus prævaricari gravissimam legem civilem, quam levissimam divinam, ut illam de non mentiendo officiose ; at ista non obligat, nisi ad venialem culpam : ergo illa ad nihil obligat ; nam si obligaret ad peccatum, præcipue mortale, oporteret potius cavere mortale, quam veniale.

CAPUT X.

Prima Propositio.

Contra hos errores prima hæc erit propositio : « Licet Christiano Principi leges condere. » Probatur ; nam in primis proprium est Principis leges condere, juxta illud Proverb. VIII : *Per me Reges regnant, et legum conditores justa decernunt.* Et Isaiæ XXXIII : *Dominus Rex noster, Dominus Legifer noster ;* nam Regis est jubere, et jubendo dirigere. Porro lex est ipsa jussio et regula : ergo si Christiani esse possunt Principes, certe etiam possunt leges condere ; et confirmatur ex Augustino lib. XIX. de civit. Dei cap. 17. : « Civitas, inquit, cœlestis, dum apud terrenam civitatem, vel ut captivam vitam suæ peregrinationis agit jam promissione redemptionis, et dono spirituali, tamquam pignore accepto, legibus terrenæ civitatis, quibus hæc administrantur, quæ sustentandæ mortali vitæ accommodata sunt, obtemperare non dubitat. » Et infra : « Hæc ergo cœlestis civitas dum peregrinatur in terra, ex omnibus gentibus cives evocat, atque in omnibus linguis peregrinam colligit societatem, non curans quidquid in moribus, legibus, institutisque diversum est, quibus pax terrena vel conquiritur, vel tenetur, nihil eorum rescindens, vel destruens, imo etiam servans, ac sequens. »

Secundo probatur ex necessitate legum civilium. Christiani ex eo quod Christiani sunt, non desinunt esse homines et cives, et proinde membra Reipublicæ temporalis : ergo debent habere regulam aliquam actionum suarum humanarum, qua dirigantur in commerciis, et consuetudine cum aliis hominibus. Non sufficit autem lex naturalis, quia solum principia generalia ostendit, neque ad particularia descendit. Non sufficit etiam lex Evangelica, quia illa tractat solum de rebus divinis et cœlestibus, ut notum est : lex autem divina politica Testamenti veteris jam cessavit, solum enim conveniebat uni illi populo Judæorum, et in illo statu : ergo necessaria est alia aliqua regula humana, nimirum arbitrium Principis, aut lex civilis auctoritate Principis constituta. Et quamquam arbitrium Principis aliquo modo sufficere possit, quando Princeps est sapiens, et populus exiguus ; tamen absolute necesse est, populum regi legibus, non solo arbitrio Principis, si recte regi debeat. Quod interdum sufficiat arbitrium Principis, patet, quia antiquiora sunt regna, quam leges. Justinus lib. I. histor. dicit, olim populos sine ullis legibus, solo Principum arbitrio, gubernari solitos ; et ex Livio lib. III. constat, Romanam Rempublicam ad annos 300. sine legibus gubernatam. Denique antiquissimus legislator vel est Moses, ut Josephus contendit in II. lib. contra Appionem, vel certe Phoroneus, qui 300 annis Mose fuit antiquior, ut Eusebius in Chron. et Augustin. lib. XVIII. civit. Dei cap. III. docent. Atqui ante Phoroneum constituta sunt regna Assyriorum, Argivorum, Ægyptiorum, et aliorum.

Quod autem melius sit regi populum legibus, quam solo Principis arbitrio, imo quod sit hoc aliquo modo necessarium, affirmat Aristotel. lib. III. polit. cap. 11. Et probatur primo, quia facilius est invenire unum vel duos bonos et sapientes, quam plurimos. Si Respubl. debeat regi arbitrio boni Principis, indigebit infinitis bonis Principibus, quorum unus alteri succedat ; at si gubernetur legibus, sufficit semel fuisse aliquos, vel unum sapientem, qui legem fecerit.

Secundo, qui leges condunt multi sunt ; et diligenter eas examinant ; at Princeps est unus, et sæpe repente judicare debet.

Tertio, qui leges fecerunt, sine amore et odio judicarunt : nam de rebus absentibus judicarunt. Princeps de præsentibus judicat, ubi locum habent amici, propinqui, munera, terrores etc. unde judicium legum est judicium solius rationis, judicium hominis est judicium rationis et libidinis, id est, hominis et bestiæ.

Quarto, judicium Principis etiamsi rectissimum sit, vix unquam caret suspicione, invidia, querelis, maledictis ; at judicium legis his omnibus caret, quippe quod scitur non posse corrumpi muneribus.

Quinto, gubernatio per leges potest longissimo tempore eadem perseverare ; at judicia hominum sæpe mutantur.

Sexto, gubernatio per leges potest reduci ad artem, et facilior effici ; non autem gubernatio ad arbitrium hominis.

Septimo, melior est gubernatio Principis per se, quam per vicarios ; at gubernatio sine legibus necessario requirit multos vicarios, qui omnes ad arbitrium suum judicent ; quando autem per leges gubernatur, ipse Princeps omnia per se judicare censetur, cum ejus legibus judicetur.

Tertio probatur ; nam si non liceret Principi Christiano legibus obligare populum, id esset propter libertatem Christianam, sed hoc dici non potest. Nam tantum abest, ut lex opponatur libertati Christianæ, ut potius opponatur servituti contrariæ eidem libertati, id quod ostendo ex ipsa natura libertatis Christianæ : nam libertas Christiana opponitur servituti peccati, Joan. VIII : *Amen, amen dico vobis, qui facit peccatum, servus est peccati, servus autem non manet in domo in æternum : filius manet in æternum ; si ergo vos Filius liberaverit, vere liberi eritis.* Et Rom. VI : *Liberati a peccato, servi facti estis justitiæ* (1). Vocatur autem hæc justificatio a peccato libertas quædam, quia qui in peccato est, donec non liberatur per gratiam, non potest velle bonum ordinatum ad vitam æternam ; habet quidem liberum arbitrium, quia potest ex pluribus malis eligere unum, et etiam eligere bonum morale ; at eligere bonum divinum non potest, nisi saltem liberari incipiat per Dei gratiam prævenientem, quia captivus tenetur a Diabolo ad ipsius voluntatem, ut dicitur II. Timoth. II. at liberum arbitrium liberatum per gratiam potest bonum divinum velle, et facere. Sed major adhuc libertas erat in statu innocentiæ, quia tunc homo poterat nullum unquam velle malum, quod nunc etiam justi non possunt ; maxima autem erit in cœlo, ubi non poterimus velle ullum malum.

Itaque triplex est gradus libertatis, sicut etiam triplex gradus vitæ corporalis. Primus est Beatorum, qui sic poterunt vivere, ut non possint mori, et sic poterunt bene agere, ut non possint peccare.

Secundus fuit Adami et Evæ in statu innocentiæ, qui sic poterant vivere, ut possent etiam numquam mori, et sic poterant bene agere, ut possent etiam numquam peccare.

Tertius noster, qui sic possumus vivere, ut non possimus aliquando non mori : et sic possumus bene agere, ut non possimus non peccare saltem venialiter. Infra hos tres gradus non est quartus, nisi non vivere, et non bene agere, qui gradus ad damnatos pertinet. Vide August. lib. de corrept. et grat. cap. II. Cum ergo libertas consistat in eo, ut possimus eligere bonum, et rejicere malum, manifestum est, legem non pugnare cum libertate ; non enim impedit, quo minus possimus eligere bonum, et rejicere malum, sed contra potius juvat : nam præbet materiam exercendæ libertatis. At servituti recte opponi dici potest lex, quia non potest impleri a servo peccati. Unde Paulus Rom. III : *Quid ergo*, inquit, *legem destruimus per fidem ? absit, sed legem statuimus* (2). Vide Augustin. de spiritu et littera, cap. 30.

Probatur secundo hoc idem. Lex divina non pugnat cum libertate : ergo nec lex humana. Antecedens patet, nam Adam liber creatus est, et tamen lex ei imposita fuit, ut non vesceretur ligno scientiæ boni et mali, Genes. II. Probatur consequentia ; nam lex divina et humana quoad obligationem sunt omnino æquales, ut patebit in seq. capite.

CAPUT XI.

Secunda Propositio.

« Lex civilis non minus obligat in conscientia, quam lex divina, etsi minus firma et stabilis sit hæc, quam illa. » Explico, lex divina et humana differunt quoad firmitatem, quia divina non potest abrogari ab homine, humana potest ; at quoad obligatio-

(1) Prov. VIII, 15 ; Isai XXXIII, 22.

(1) Joan. VIII, 34 ; Rom. VI, 18. — (2) Rom. III, 31.

nem non differunt, utraque enim obligat in conscientia, nunc ad mortale, nunc ad veniale peccatum pro rerum ipsarum gravitate ; ita ut nulla sit melior regula ad discernendum, utrum lex humana obliget ad mortale, an ad veniale, quam cogitare legem illam esse divinam, et videre, si divina esset, quomodo obligaret.

Probatur primo : vis obligativa est de essentia legis, ut dictum est lib. IV. de Pontifice, cap. 16. et obligare est effectus necessarius legis : ergo omnis lex et a quocumque feratur, sive a Deo, sive ab Angelo, sive ab homine, et homine sive Episcopo, sive rege, sive patre, eodem modo obligat. Probatur consequentia a simili, nam quia hominis essentia est, rationale esse, et propria passio esse risibilem, omnis homo est rationalis et risibilis, sive sit creatus a solo Deo, ut Adam, sive a Deo ex alio homine, ut Eva, sive ab hominibus genitus, ut Cain. Antecedens patet, nam lex est regula morum ; regulæ autem proprium est intrinsece ita dirigere, ut recessus ab ipsa sit peccatum in moribus, sicut recessus a regula in naturalibus dicitur peccatum naturæ, ut sunt monstra, et recessus a regula in artibus est peccatum artis.

Ubi notandum est, quod sicut res cæteræ, quoad existentiam, pendent ab agente, non quoad essentiam, essentiæ enim sunt æternæ ; sunt enim quædam participationes possibiles divinæ essentiæ : ita etiam lex, quoad existentiam, pendet a legislatore ; non enim erit lex, nisi dictetur ab eo, qui habet auctoritatem. At quoad essentiam non pendet ; quod enim lex obliget est quid æternum, et immutabile, et participatio quædam legis æternæ Dei, qui est prima et summa regula ; et hoc videtur voluisse dicere B. Augustin. lib. XXII. contra Faustum, cap. 27. cum ait : « Peccatum est dictum, vel factum, vel concupitum, contra æternam Dei legem. » Nam sive quis prævaricetur legem naturalem, sive positivam, sive divinam, sive humanam, semper peccat contra legem æternam, quia omnis lex est legis æternæ participatio. Et quamquam non potest fieri, ut aliqua vera lex non sit a Deo, cum lex non possit condi, nisi ab habente potestatem, et non sit potestas nisi a Deo, Roman. XIII. tamen si (per impossibile) esset lex non a Deo, adhuc obligaret ad culpam, sicut si (per impossibile) homo existeret non factus a Deo, adhuc esset rationalis.

Probatur secundo ; nam si lex obligaret solum quia divina, omnes leges divinæ æqualiter obligarent, ut patet ; nam eadem esset ratio obligationis in omnibus. At hoc est falsum : nam magis obligat lex, non occides, quam lex, non furaberis ; et magis lex, non furaberis, quam lex, non mentieris ; et lex, non mentieris, quam lex, non loqueris verbum otiosum.

Præterea tertio, ostensive, illa lex divina magis obligat, cujus violatio est magis contraria fini legis, id est, charitati ; ideo enim pejus est occidere quam furari, quia magis contra charitatem ; et ideo mortale est mentiri perniciose, veniale est mentiri officiose, quia illud est contra charitatem ; hoc vero præter charitatem : sed lex humana etiam habet pro fine charitatem, et ordinat media ad hunc finem ; quod enim ait Apostol. : *Finis præcepti est charitas* (1), de omni præcepto intelligitur, et patet, nam lex civilis justa, semper est vel conclusio, vel determinatio legis divinæ moralis : ergo habent eumdem finem, et solum in hoc videntur differre, quod lex humana dirigit actus humanos in ordine ad actus externos dilectionis, id est, ad pacem et conservationem Reipublicæ ; lex autem divina dirigit etiam in ordine ad internos actus charitatis : igitur eadem est ratio legis divinæ et humanæ, quod attinet ad obligationem.

Sed objicies : si ex natura rei, et ex ordine ad charitatem sumitur gravitas peccati, superfluæ sunt leges, nam æque obligamur ante legem, ac post legem ad id fugiendum, quod natura sua lædit charitatem, et ad id faciendum, quod est necessarium ad conservandam charitatem.

Respondeo, negatur consequentia : nam si lex non adsit generaliter aliquid præcipiens, aut prohibens, multa quæ sunt mala uni, non erunt alteri mala, v. g. si lex non sit, quæ prohibeat gestare arma, erit malum gestare arma ei, qui facile provocatur ad iram, et qui habet inimicos, quibus cupit nocere : at non erit malum homini pacifico, et qui solum cupit seipsum defendere. Tamen si id lex prohibeat, jam est malum omnibus ; lex enim non debet respicere, quid huic aut illi sit bonum vel malum, sed quid prosit, aut obsit Reipublicæ. Præterea

(1) I. Tim. I, 5.

plurima sunt necessaria vel noxia bono communi, quæ tamen non sunt bona vel mala ulli in particulari, nisi lege præcipiantur, vel prohibeantur : v. g. tributum necessarium est Regi, tamen si lex non adsit, non est necessarium ut ego solvam ; nam parum prodest meum solius tributum Regi, neque ad me pertinet videre, quibus rebus indigeat Respublica, et sic possent omnes dicere. Similiter noxium est Reipublicæ exportari aurum ex provincia, at non est noxium notabiliter, quod ego solus exportem meum aurum, et sic omnes dicere possent ; Lex ergo necessaria est, quæ generaliter præcipiens et prohibens, publicæ utilitati prospiciat.

Quarto, lex divina positiva ideo obligat ad peccatum, quia constituit actum, quem præcipit in genere virtutis, cum ante non esset : nam si Judæus non ex contemptu, sed ex cibi appetitu moderate comedisset carnem suillam in lege prohibitam, sine dubio peccasset, non autem peccasset formaliter contra obedientiam, quia non ex contemptu, ergo contra temperantiam ; at moderate vesci carne suilla, ex se non est contra temperantiam, sed res quædam indifferens, ergo lex fuit, quæ illam abstinentiam fecit actum temperantiæ necessarium. At hoc idem videmus in lege humana : nam lex divina non alia de causa facit esse actum virtutis eum, qui ex se erat indifferens, nisi quia est regula morum ab eo posita, qui habuit auctoritatem præcipiendi. Sed homo etiam potest præcipere, et regulas morum constituere, ut supra ostendimus ; potest igitur homo lege sua constituere actum, alioqui indifferentem, in genere virtutis : proinde pares sunt lex divina et humana, quoad obligationem.

Quinto, lex divina et humana ita differunt, ut lex Regis et Proregis, sive lex Pontificis et ejus Legati. At istæ obligant eodem modo, et solum differunt firmitate, ergo et illæ. Propositio patet, nam Scripturæ passim testantur, Reges esse ministros Dei, et ab illo habere auctoritatem, et loco ejus judicare, Proverb. VIII. Sap. VI. Rom. XIII. I. Pet. II. Assumptio etiam patet, nam auctoritas Proregis est a Rege, et Legati a Papa ; et experientia idem testatur, et confirmatur ex sanctis Patribus Augustino et Bernardo. Augustinus in titulum Psal. LXX : « Ubi, inquit, hoc jubet pater, quod contra Dominum non sit, sic audiendus est, quomodo Deus etc. » Certum autem est, majorem esse Regis, quam patris auctoritatem, ut idem Augustinus dicit serm. 6. de verbis Domini. Bernardus tract. de præcept. et dispensat. « Sive Deus, sive homo vicarius Dei mandatum quodcumque tradiderit, pari profecto obsequendum est cura, pari reverentia deferendum, ubi tamen Deo contraria non præcipit homo » ; ubi clare dicit, differre leges ex parte materiæ, non autem ex parte præcipientium.

At objicies : nam B. Bernardus ibidem loquens de mandatis hominum, dicit, jussa sine culpa non negliguntur, sine crimine non contemnuntur, ubique enim et culpabilis neglectus, et contemptus damnabilis est : ubi videtur dicere, legem humanam numquam obligare ad culpam mortalem, nisi ratione contemptus. Respondeo ; loquitur de præceptis rerum levium, in talibus enim non potest esse crimen, nisi ratione contemptus. Nec enim possunt Prælati pro arbitrio obligare ad culpam mortalem.

Sexto probatur, quia videtur implicare contradictionem, posse Principes obligare ad pœnam, et non ad culpam, si quidem culpa et pœna relativa sunt. Et B. Augustinus dicit lib. I. retract. cap. 9 : « Omnis pœna si justa est, pœna peccati est. » Et in epist. 103. et alibi, Deum ipsum fore injustum asserit, si quemquam damnaret innoxium. Quomodo igitur possunt Principes damnare ad mortem eos, qui leges suas prævaricantur, si illi nihil peccaverunt ? si culpam in conscientia non contraxerunt ?

Dices : quomodo ergo Regulæ quorumdam religiosorum obligant ad pœnam, et non ad culpam ? Respondeo : obligant non per modum legis, sed per modum conventionis et pacti, ut leges pure pœnales. Nec illa est proprie pœna, sed pœnalis afflictio suscepta in auxilium spiritus.

Septimo et ultimo ex doctrina Apostolorum ; nam Roman. XIII, Paulus multis modis id asserit. Primo, cum ait : *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit ; non enim est potestas, nisi a Deo.* Secundo, cum ait : *Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit.* Tertio, cum ait : *Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt.* Id enim de æterna damnatione exponunt Patres Græci et Latini in hunc locum. Quarto, cum ait : *Ideo necessitate subditi estote.* Quinto, cum ait : *Non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam.* Sexto, cum ait : *Ministri enim*

Dei sunt. I. Pet. II: *Subjecti estote propter Deum* (1), id est, non solum timore pœnæ. Hæc loca satis demonstrant quod volumus: Nam si Principes a Deo potestatem habent imperandi, certe qui eis non parent, non solum Principes , sed etiam Deum offendunt; et si qui Principi resistunt , Dei ordinationi resistunt; certe peccant in conscientia, non secus ac si divinas leges prævaricarentur: et si qui resistunt, damnationem sibi acquirunt, certe culpam ea pœna dignam incurrunt. Et si necessitate subditi sint privati Principibus non solum propter iram sed etiam propter conscientiam, quomodo non peccant in conscientia qui eis non obediunt? Denique si Principes, Dei ministri sunt et eis propter Deum parendum est, profecto majestatem Dei lædunt, qui Principum mandata contemnunt. Ad argumenta in contrarium.

Ad primum, secundum, et tertium respondeo, ex eo, quod potestas politica est temporalis, et ejus finis est pax exterior, et homo non judicat de internis, recte colligi, eam non posse obligare, nisi ad actus temporales et exteriores; non autem non posse obligare in conscientia: nam etsi ista regula dirigat actus exteriores, tamen quia regula est, ab ipsa deviare, peccare est.

Dices: quomodo potest lex, vel potestas temporalis producere effectum spiritualem, id est, ligare conscientiam? Respondeo: licet potestas politica et ejus lex dicantur temporales ratione objecti, quia versantur circa temporalia, et exteriora; tamen in se res sunt spirituales. Præterea, ligare conscientiam non est aliquid efficere in rem spiritualem, sed solum imperare alteri, et sic imperare, ut si is non obediat peccet, et testimonio propriæ conscientiæ intelligat, vel intelligere possit, se peccare. Itaque quicumque potest jubere, potest ligare conscientiam, etiam si is de internis non judicet, nec scrutetur conscientiam alterius.

Ad quartum et quintum dico, Principem non posse inferre pœnam spiritualem et æternam, nec posse dimittere ejusmodi pœnam, et tamen posse obligare ad illam; quia id facit auctoritate Dei, qui ei concessit unum, et non alterum; sicut si Rex permitteret Proregi obligare subditos ad pœnam capitis, et tamen non permitteret ei per se exercere justitiam, vel condonare supplicium. Vel dicendum est, legem politicam obligare ad pœnam æternam, non ut est lex hominis, sed ut est lex ministri Dei. Qui enim ministrum Dei offendit, simul etiam Deum ipsum offendit; quocirca si (per impossibile) Deus non esset in rerum natura, et tamen lex politica similiter per impossibile extaret aliqua, illa obligaret in conscientia, et ejus prævaricatio peccatum esset, sed nulla sequeretur prævaricatorem pœna spiritualis aut æterna damnatio.

At sextum dico, non esse absurdum, idem peccatum puniri a pluribus, et pluribus in locis, quando plures offendit, sicut videmus homicidis sæpe abscindi manus in eo loco, ubi cædem patrarunt, et deinde in loco publicæ justitiæ abscindi caput.

Ad septimum dico, ex intentione legislatoris pendere; an velit revera imperare, et veram legem condere, an vero solum ostendere quid agendum sit, sine alio imperio: sed si velit serio imperare, et veram legem condere, non est in ejus potestate impedire, quin lex obliget ad mortale, aut veniale, pro rei magnitudine.

Ad ultimum dico, quod legi divinæ cedat humana, quando simul servari nequeunt, non esse causam, quia humana non obliget ad peccatum, sed quia lex humana minus firmiter statuta est; in tali enim casu desinit esse lex, et proinde etiam obligare. Vide quæ diximus in lib. IV. de Pontifice; et præterea Joannem Driedonem in III. lib. de libertate Christiana; Adrianum quodlib. 6. Franciscum Victoriam in relectione de potestate civili; Alphonsum a Castro, lib. I. de potestate legis pœnalis, cap. 4. et Dominicum a Soto, lib. I. quæst. 6. art. 4. de justitia et jure.

(1) Rom. XIII, 1 et seq.; I. Petr. II, 13.

CAPUT XII.

Tertia propositio.

« Judicia publica exercere non est illicitum Christianis. » Probatur Primo, quia proprium est Principis judicare. Scriptura enim fere conjungere solet Regem et Judicem, Psal II: *Et nunc Reges intelligite, erudimini qui judicatis terram.* Isaiæ XXXIII: *Dominus Rex noster, Dominus Legifer noster, Dominus Judex noster.* Hieremiæ XXIII: *Regnabit Rex, et sapiens erit, et faciet judicium et justitiam in terra* (1). Si ergo licet Christianis habere Principem, cur non et Judicem?

Secundo, quia nihil prodessent leges, si nulla esse deberent judicia: at leges tolli non debent, ut supra ostensum est, igitur nec judicia.

Tertio, Scriptura utriusque Testamenti judicia admittit; sic enim legimus Deut. XVI: *Judices et Magistros constitues in omnibus portis tuis, ut judicent populum justo judicio.* I. Corinth. VI: *Sæcularia judicia si habueritis, contemptibiles qui sunt in Ecclesia, hos constituite ad judicandum; sic non est sapiens quisquam in vobis, qui judicare possit fratrem suum* (2). Ubi Apostolus monet Corinthios, ut in iis causis, in quibus non tenebantur necessario adire tribunalia Gentilium, constituerent inter se judicem.

Neque difficile erit argumenta solvere, quæ initio posita sunt. Ad illa igitur verba Matth. V: *Si quis voluerit tecum judicio contendere, et tunicam tuam tollere, relinque illi et pallium.* Respondeo cum S. Augustino in epist. 5. ad Marcellinum, ea solum intelligi debere secundum animi præparationem: nam ibidem Dominus ait: *Si quis te percusserit in unam maxillam, præbe illi et alteram.* Et tamen idem ipse Dominus Joann. XVIII, percussus in maxilla, non præbuit alteram, sed dixit: *Cur me cædis?* (3) Quo exemplo docuit, quemadmodum præcepta intelligenda sint.

Ad verba Apostoli I. Corinth. VI: *Delictum est in vobis etc* (4). dico primo, vocem *Delictum*, Græce esse ἥττημα, quod non peccatum, sed imperfectionem significat, et sic exponit Theodoretus. Dico secundo, si delictum significet peccatum, ut exponunt Chrysostomus et Ambrosius in hunc locum, et Augustin. in Enchirid. cap. 78. et lib. II. de serm. Domini in monte, cap. 15. et conc. 24. in Psalm. CXVIII. dico, inquam, vocari delictum, non quod in se peccatum sit, sed quia ut plurimum non caret peccato, vel ratione finis, ut quando litigatur ex avaritia, vel ratione medii, ut quando litigatur cum odio, rancore, jurgiis, vel ratione injustitiæ, ut quando miscentur doli et fraudes, vel ratione scandali, ut accidebat Corinthiis, qui cum offendiculo Gentilium litigabant. Dico tertio, non reprehendi judicia ex parte judicis, sed ex parte litigantium. Itaque etiamsi peccatum esset litigare, non tamen peccatum esset judicare; judicia enim finem imponunt litibus, quod est bonum.

CAPUT XIII.

Quarta propositio.

« Licet Christiano magistratui gladio punire perturbatores publicæ quietis. » Probatur primo Scripturis; nam in lege naturæ, Mosis, et Evangelica habemus præcepta, et exempla hujus rei. Nam Genes. IX. Deus ait: *Qui effuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius.* Quæ verba non possunt sonare prædictionem, quia prædictio hujusmodi sæpe esset falsa, sed ordinationem et præceptum. Unde Chaldaica paraphrasis vertit: *Qui effuderit sanguinem cum testibus, ex sententia judicis fundetur sanguis illius.* Genes. XXXVIII. dixit Judas: *Producite eam, ut comburatur* (5). Ubi Judas Patriarcha tamquam princeps familiæ adjudicavit adulteram ad ignis supplicium.

In lege Mosis plurima sunt præcepta, et exempla. Exod XXI: *Qui percusserit hominem volens occidere, morte moriatur.* Et ipse Moses, Josue, Samuel, David, Elias, aliique SS. viri plurimos occiderunt. Matth. XXVI: *Qui acceperit gladium, gladio peribit* (6). Quæ verba non possunt recte intelligi, nisi hoc modo: Omnis, qui cædem injustam fecerit, debet a magistratu pariter occidi. Reprehendit enim Dominus Petrum, non quod justa defensio sit illicita, sed quod non tam se aut Dominum defendere, quam injuriam Domino factam ulcisci vellet, cum tamen ipse non haberet publicam auctoritatem, ut recte exponunt August. tract. 112. in Joan. et Cyrill. lib. XI. in Joan. cap. 35. præterea Rom. XIII: *Si male egeris, time; non enim sine causa gladium portat, minister enim Dei est* (7). Apostolus dicit datum gladium a Deo principibus contra facinorosos: ergo si in

(1) Psal. II, 10; Isai XXXIII, 22; Jerem. XXIII, 5 — (2) Deut. XVI, 18; I. Cor. VI. — (3) Matth. V, 40 et 39; Joan. XVIII, 23. — (4) I. Cor. VI, 7. — (5) Gen. IX, 6; XXXVIII, 24. — (6) Exod. XXI, 12; Matth. XXVI, 52. — (7) Rom. XIII, 4.